

מסורת הש"ס

(א) [ר"ה כח: ז] (ג) מנחות לו: (ד) זמירות ק: כריתות ב, (ד) מכות יג: שבויות ד, לו: סוטה ה, ע"ז נא: וצחם קו: מנחות ט: (ט) יומא פא, מנחות לו: (ו) מנחות לו: (ז) וצחם יט: (ח) וצחם יט: (ט) ועי' ירושלמי כריתות פ"ב ה"ה, ר"ה ל"ג,

תורה אור השלם

1. ושמרת את החקקה הזאת למועדיה ממימים ימינך: 2. וחקקה לך לאות על ירך וקוברין בין עינך למען תהיה תורת ה' בפיך בי ביד חקקה הורגת: 3. שמות ט ט

הגהות הב"ח

(א) גבי ודילמא סבירא ליה לילה: (ב) רש"י ד"ה ואיבעית אימא אי סבירא לן אי שמעין דלכולי עלמא: (ג) ד"ה מחורבא וכו' דקא מפלגי: (ד) ד"ה שבת נמי וכו' דמהויה קרא: (ה) תוס' ד"ה מיכל וכו' וכיון דלא מביחנה וכו': (ו) בא"ד דעמא למ"ד דלית ליה רשות משום:

מוסף רש"י

הישן בשמיני בסוכה. שלל לשום מזה, ילקח. שפיר מוסף על מזה ועובר משום כל מוסף (ד"ה כח). אלא לענין פסח בלבד. וכן קאמר עשה פסח משנה לשנה (מנחות לו). דתנן הפסח והמילה מצות עשה. כפ"ק דכריתות דקאשני לוי כריתות להחמיר עליהם חטאת, וקאמי והפסח והמילה כרת שלהם על מצות עשה היא כהא ואין חייבין חטאת על שגגתה, דחטאת אינה כהא אלא על לאו וברית דכרית (ויקרא ד) אשר לא תעשה (דברים יב) השמר כנגד הטרעת (שם ד) שלל יקון כהרתו. השמר דעשה כי האי דשמרת את החוקה: מי שצריכין אות. ימים שישאלו צריכין להעמיד אות על עמלן להכיר שם מחזיקים בתורתם של הקצ"ה ילאו שבתות ימים טובים שכן עמלן אות בין הקצ"ה לישראל דכתיב (שמות לא) כי אות היא ביני וביניכם: הניעור צליה. שאין לו לחוש שמה יפיה בתפילין: ר"ה מניח. ואינו

ואיבעית אימא. לענין ללכת כולי עלמא לא פליגי ידי חובתה נפיק אע"ג דלא איכוון ולענין כל מוסף פליגי לת"ק כי היכי דלענין מפיק נפיק לענין כל מוסף נמי עבר ולרבן גמליאל אי לא מכיוון למזה לא עבר: ואיבעית אימא אי סבירא לן (א) דלכ"ע שבת זמן תפילין לא לעבור ולא ללכת שבת כוונה ואיכא כל מוסף אלא שבת לאו זמן תפילין הוא ובהא פליגי דת"ק סבר שלל בזמנו נמי אפי' בלא כוונה מזה היא ותוספת עמה ולרבן גמליאל שלל בזמנו ואינו מתכוין אין כאן רמז מזה ואין כאן תוספת: זוג א' נמי לא. דיש כאן תוספת שמוסף שבת על החול למזות תפילין: ועוד הישן בשמיני בסוכה ילקח. דמוסף שמיני על השביעי ואנן מיתב יתבינן בשמיני כספק שביעי לכתחלה אלא שלל בזמנו בלא כוונה לאו תוספת הוא ולהכי שרינן דאי שמיני הוא לא מכיוון למזות סוכה: מחורבא דשנינן מעיקרא. כשבת זמן ולא זמן תפילין הוא (א) קא מפלגי: ומאן. מנא דשמעת ליה דאמר שבת זמן תפילין דמוקס מתני' אליה: ושמרת את החוקה. כפרשת קדש לי כתיב והיא אחת מד' פרישות על תפילין: אלא לענין פסח. דאיידי דה לילי מנה והאי מימים ימימה משנה לשנה דמתרגמינן מזמן לזמן. אלמא מדלא דריש ר' עקיבא האי קרא בתפילין ש"מ דס"ל לילה ושבת זמן תפילין דלא קא ממעט להו קרא: והא דתנן. כפ"ק דכריתות (דף כג): הפסח והמילה. אע"פ שיש בהן כרת האילין ואין בהן לאו אלא מזות עשה הן אין מביאין על שגגתן חטאת שאין חטאת כהא אלא על לאו דכרת דכתיב (ויקרא ד) אשר לא תעשה וגו': לאו נמי איכא. דהא כתיב ושמרת וכל שמירה אזהרת לאו היא כד' אהין: השמר דלאו לאו והשמר דעשה עשה. פ"י השמר שלל תעשה כן כגון השמר לך פן תכרות ברית וגו' (שמות לו) השמר לך פן תנקש וגו' (דברים יב) השמר כנגד הטרעת (שם ד) שלל יקון כהרתו. השמר דעשה כי האי דשמרת את החוקה: מי שצריכין אות. ימים שישאלו צריכין להעמיד אות על עמלן להכיר שם מחזיקים בתורתם של הקצ"ה ילאו שבתות ימים טובים שכן עמלן אות בין הקצ"ה לישראל דכתיב (שמות לא) כי אות היא ביני וביניכם: הניעור צליה. שאין לו לחוש שמה יפיה בתפילין: ר"ה מניח. ואינו

כמוסף על המזה ללילה זמן תפילין הוא ורבנן הוא דגזור שמה יפיה כשהוא ישן: מדלילה לת"ק זמן תפילין. אלמא לא דריש ימים ימימה למעוטי לילות דמוקס לקרא כפסח: שבת נמי זמן תפילין הוא. (א) מההוא קרא גופיה ממעט שבת: ודילמא סבירא ליה לילה זמן תפילין. דלא דריש מימים ימימה לענין תפילין אבל שבת לאו זמן תפילין הוא ונפקא ליה מזהיה לך לאות כדנפקא ליה לר"ע לעיל דמוקס מימים ימימה לפסח דלא ממעט לילה מימים וקא ממעט שבת מזהיה לך לאות: גם כושי. בת שאלו דכתיב (תהלים ו) על דברי כוש בן ימיני דהיינו שאלו כדאמר' באלו גמליאל (מ"ק דף טז): ולא מיחו זה חכמים. דהוי כתוספת על דברי תורה שפטרנה נשים ממזות עשה שהזמן גרמא: כל יונה. בן אמימי: שלל הזמן גרמא. אלמא מזות תפילין כל עשה גם צליה גם כשבת דאי מפקת חד הוי להו זמן קצוע: דר'

דילמא סבר לה בר' יוסי דאמר נשים סומכות רשות. מכאן אר"ת דמותר לנשים לצרף על כל מזות עשה שהזמן גרמא אע"ג דפטורות כמו מיכל בת שאול שהיתה מקתמא גם מצרכה אע"ג דר"מ ור' יהודה פליגי עליה דאמר כסמוך קיימא לן כר' יוסי לגבי תרומתו ואע"ג דסתם מתני' דאין מעכבין את המינוקות מלתקוע (א) דלא כר' יוסי דמשמע ה' נשים מעכבין כדאמר כסמוך אפ"ה מעשה רב דמיכל בת שאול ואשתו של יונה ועודא דפרק אין דורשין (תנייה דף טז): דהביאנוהו לעזרת נשים כדי לעשות להם נחת רוח ועוד הביא ראייה מהא דאמר רב יוסף בפרק החובל (כ"ב דף פה). מעיקרא מאן דאמר לי הלכה כרבי יהודה עבידנא יומא טובא לרבנן דלא מפקדנא ועבידנא כו' ואם במקום שפטור ועושה אסור לצרף אס' כן אמאי קאמר דהו

המוצא תפילין פרק עשירי עירובין צו.

ימים וכו' פרט לשבתות וי"ט. נראה דאדרש' דלאות על ירך דבסמוך קא סמך ולכאורה אין להניח תפילין בחוה"מ שא"כ אות דאסור במלאכה כדבר שאינו אדם ועוד דחייב בסוכה חמץ וכן פסקו בהלכות גדולות אבל בירושלמי (פרק אלו מגלחין הלכה ד) משמע דלררץ להניח דגרס ההוא גברא דאדנ תפילין אחא לקמיה דר' כר' חנה שדריה לקמיה דר' כר' חנה אמר ליה דאסורא זיל ה' ליה תפילין ואת כחז' לך דתנא כותב אדם תפילין לעצמו אחא לקמיה דר' א"ל זיל כתוב ליה להדיא מתני' פליגי עליה דר' כותב אדם תפילין לעצמו אבל לאחרים לא רב פתח להניח פירוש מעמיד המשנה שרצה להניח לאחר המועד אבל לנזרך המועד יכול לכתוב אף לאחרים וכן עמא דבר עוד מביאין ראייה מספ"ק דצילה (דף טו). גבי משלחין תפילין: ושמרת את החוקה הזאת. מכאן אור"ת דאפי'

בני מערבא (א) דהו מברכין כשהיו חולצין תפילין לשמור חוקיו היינו דוקא כשחולץ סמוך לחסיכה משום דלילה לאו זמן תפילין הוא דהא כתיב חוקה מיהו לא קי"ל ר' ואין צריך לצרף אפי' חולצין משום לילה דקי"ל כר' עקיבא דאמר לא נאמרה חוקה זו אלא לענין פסח בלבד וצחקומן ר' (מנחות דף לו). פסקין דלילה זמן תפילין עד שעת שינה ורב אשי ורבינא מסקי תהם הלכה ואין מורין כן אלא כל הלילה זמן תפילין כרבי עקיבא דשמעין:

השמר דעשה עשה. ואפי' ר' יוחנן דאמר כהקומן ר' (מנחות דף לו): השמר דעשה נמי לאו הוא ולהכי הניח תפילין אחר שקיעת החמה עובר בלאו מודה הוא שאס' לא הניח ציוס שאינו לוקה לענין הנחת היום השמר דעשה עשה הוא כמו לענין עשיית פסח דאמר הכא דהוי עשה משום דהוי קוס עשה ודוקא לענין הנחת תפילין צליה קאמר ר' יוחנן דלאו הוא דהוי כמו השמר כנגד הטרעת דחשיב ליה לאו צפ' אס' לא הביא (שבת דף קלג): אע"ג דכתיב לשמור ולעשות משום דפירושו לאו הוא השמר שלל תקון:

מירבץ בת בושי היתה מנחת תפילין. כפסיקתא [רמב" פכ"ז (א) דר' חזקיה בשם ר' אבהו אמרו אשתו של יונה הושבה מיכל בת כושי מיחו זה חכמים מה שפי' בקונטרס דאי מזות עשה שהזמן גרמא הוא היו מוחין בידה שגרה כמסופה אין נראה לר"י דהא ר' יהודה לית ליה נשים סומכות רשות ושמעין ליה כפ"ק דסוכה (דף כג): דאמר הילני המלכה היתה יושבת בסוכה ו' צניה ומיהו יס לישב דמשום צניה היתה יושבת ולא מיחו כלל מוסף אי נמי משום דשמעין ליה לרבא בפרק ראוהו כ"ד (ר"ה דף כח): דלעבור שלל בזמנו בעי כוונה ולגבי אשה דלא מייחבא הוי כשלל בזמנו (א) דכיון דלא מייחבא לה לא עברה אף נראה דוחק ונראה לפרש דעמא למ"ד (א) דלא הוי רשות משום דתפילין צריכין גוף נקי ונשים אין וריות לחיה ועלייה לרגל משום דמיחא כמביאה חולין לעזרה או משום דאית פנים צורה שלל לנזרך ותקיעת שופר וסמיכה נמי דמעכבין למאן דלית ליה רשות לאו משום דמיחו מוסף אלא משום דמקריה מלאכה דרבנן היא כדאמר צפ' כיסוי הדם (חולין דף פד): דאין ודאיה דוחה שבת וסמיכה אפי' בהקפת יד מיחו כעבודה בקדשים:

דילמא סבר לה בר' יוסי דאמר נשים סומכות רשות. מכאן אר"ת דמותר לנשים לצרף על כל מזות עשה שהזמן גרמא אע"ג דפטורות כמו מיכל בת שאול שהיתה מקתמא גם מצרכה אע"ג דר"מ ור' יהודה פליגי עליה דאמר כסמוך קיימא לן כר' יוסי לגבי תרומתו ואע"ג דסתם מתני' דאין מעכבין את המינוקות מלתקוע (א) דלא כר' יוסי דמשמע ה' נשים מעכבין כדאמר כסמוך אפ"ה מעשה רב דמיכל בת שאול ואשתו של יונה ועודא דפרק אין דורשין (תנייה דף טז): דהביאנוהו לעזרת נשים כדי לעשות להם נחת רוח ועוד הביא ראייה מהא דאמר רב יוסף בפרק החובל (כ"ב דף פה). מעיקרא מאן דאמר לי הלכה כרבי יהודה עבידנא יומא טובא לרבנן דלא מפקדנא ועבידנא כו' ואם במקום שפטור ועושה אסור לצרף אס' כן אמאי קאמר דהו

עין משפט גר מצוה

ה א מ"י פ"ד מהל' תפילין הלכה י סמג עש"ן כ' טו"ש"ע א"ח ס"י ג כ' טע"ף ב: ו ב מ"י וסמג שס טור ג ש"ע א"ח ס"י לא סע"ף א: ז א מ"י פ"א מהל' קרבן פסח הלכה א סמג עש"ן רכג: ח ד מ"י פ"א מהלכות מילה הלכה א סמג עש"ן כ' טו"ש"ע א"ח ס"י רס: ט ה טו"ש"ע א"ח ס"י לא סע"ף ג כג"ה:

רבינו חננאל

איכא דאמרי כולי עלמא [לצאת] לא בעי כוונה ובלעבור משום כל מוסף סבר לעבור משום כל מוסף לא בעי כוונה, ורבן גמליאל סבר אינו עובר עד שיחכוון לעבור. ואיבעית אימא אי סבירא לן דרשבת (לאו זמן תפילין סבר אחרי) זמן תפילין סבר [דכיון] לא לצאת ולא לעבור ולא בעי כוונה, והבא בלעבור שלא בזמנה פליגי. אי הכי לר' מאיר דאמר שבת לאו זמן תפילין היא, לאו לצאת ולא לעבור ולא בעי כוונה, אלא אע"פ שאינו מתכוין לא לצאת ולא לעבור חייב, אפי' זוג אחד אסיר. וכן הישן בשמיני בסוכה וילקח שעובר על בסוכות תשבו שבת ימים, והוא יושב ח', הוסיף על ד' ימים שבתותיו. ואפי' אע"פ נחמין לעבור. אלא מחורבא דרבינאן מיעקרא, ומתני' דלא כר' מאיר. מאן גמא הוא דסבר שבת זמן תפילין היא ר' עקיבא היא, דהניא ושמרת כו', עד אלא לפסח בלבד, אבל תפילין אפילו בשבתות ימים טובים, ואקשינן ר' חנן דתנן בבריתות פקא א' הפסח והמילה מצות עשה חן, דלא כתיב בהו לאו, כיון דאוקמה דפרשה זו בפסח דכתיב בה ושמרת, שמירה זו למפשות דר' נתן הוא אילעאי. הנה גם פסח יש בו לאו, ופרקינן ר' עקיבא סבר שמירה דלאו הוא לאו. והאי שמירה דעשה הוא, וסבר ר' עקיבא שבת זמן תפילין, ודחיתנא כו'. ותנברין כי ר' עקיב' אמר סבר שבת לאו זמן תפילין היא, דשבת גופה אות היא, אבל לילה זמן תפילין היא, מדקאמר פרשה זו בילה בפסח נאמרה. ואחיון דסבר שבת זמן תפילין היא, מדקאמי היה (נוער) [נוער] בלילה רצה חולץ רצה מניח. ש"מ דלילה זמן תפילין אי סבירא ליה, ודחיתנא להא דוקיא. אלא האי גמא הוא דתניא מיכל בת שאול היתה מנחת תפילין (בלילה) ולא מיחו בה חכמים. לאו מיחו דסביר תפילין מצות עשה שלא הזמן גרמא היא. כלומר זמנא בכל יום ואפי' בשבתות וימים טובים, לפיכך לא מיחו בה חכמים, ש"מ דשבת זמן תפילין סבירא להו. ודחיתנא דילמא חכמים סבירא להו